

УДК 65:338.24

Боровик М.В.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту і адміністрування,
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Сучасні тенденції змін в світовій економіці в умовах глобальних викликів визначають необхідність дослідження проблем забезпечення сталого розвитку. Актуальність дослідження цих проблем пов'язана з пришвидшенням процесу змін та зростанням невизначеності як у середині економічних систем, так і у зовнішньому середовищі. При цьому визначення інструментів та механізмів забезпечення сталого розвитку потребує подальшого дослідження.

В сучасних умовах господарювання будь-яка економічна система стикається з невизначеністю, яка впливає на результати її діяльності. Сталий розвиток, перш за все, пов'язують з підвищенням рівня конкуренції, що у свою чергу призводить до прийняття нестандартних рішень, впровадження нових технічних засобів та технологій, що безпосередньо пов'язано з ризиками.

Забезпечення сталого розвитку вітчизняної економіки неможливо без ефективного управління ризиками, що вимагає дослідження процесу ризик-менеджменту. Ризик-менеджмент виступає як фактор конкурентоздатності та як засіб усеосяжного забезпечення сталого розвитку будь-яких економічних систем, їх здатності протидіяти несприятливому розвитку обставин.

Для забезпечення сталого розвитку необхідно впроваджувати методи ризик-менеджменту в діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання. Досвід зарубіжних компаній свідчить, що ризик-менеджмент є одним з найбільш ефективних інструментів сучасного управління для забезпечення сталого розвитку [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням сталого розвитку у різних аспектах присвячені наукові дослідження багатьох закордонних та вітчизняних вчених-економістів таких, як: Алимов О. М. [2], Андреева Н. М. [2], Андерсон В. М. [2], Бурбело О. А. [3], Васюткіна Н. В. [4], Вітлінський В. В. [3], Залознова Ю. С. [5], Новікова О. Ф. [5], Рамазанов С. К. [3], Смачило І. І. [6], Хлобистов Є. В. [1], Шамілева Л. Л. [5] та інших.

Проблеми управління ризиками розглядаються у роботах таких науковців, як: Бартон Т. Л. [1], Федирко П. А. [7], Чалова П. І. [7], Вербіцька І. І. [8], Іванчук С. І. [9], Тарануха О. М. [9], Уокер П. Л. [1], Чертиковцев В. К. [10], Шенкир У. Г. [1], Galai D. [11], Crouhy M. [11], Mark R. [11] та інших.

Аналіз результатів дослідження питань забезпечення сталого розвитку показав, що, незважаючи на значний обсяг наукових досліджень сталого розвитку, досить мало праць присвячено дослідженню ризик-менеджменту як інструменту забезпечення сталого розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження аспектів застосування ризик-менеджменту, визначення основних етапів процесу управління ризиками та узагальнення аспектів ризик-менеджменту як інструменту забезпечення сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність будь-яких суб'єктів господарювання пов'язана з факторами невизначеності, тобто випадковості, неповноти інформації, розпливчатості тощо. Невизначеність тісно пов'язана з ризиками.

В економічній літературі відсутнє однозначне трактування поняття ризику. Чинне законодавство також не дає визначення цього поняття. Однак, у найбільш загальному вигляді ризик можна представити як невизначеність, яка призводить до можливих втрат у результаті здійснення певної діяльності. Невизначеність представляє собою об'єктивну неможливість здобуття абсолютного знання про об'єктивні і суб'єктивні фактори функціонування системи, неоднозначність її параметрів.

Невизначеність та пов'язаний з нею ризик є невід'ємною складовою діяльності будь-якої економічної системи. Незважаючи на те, що ризик призводить до можливих втрат та неодержання очікуваного доходу, він є рушійною силою економічної діяльності будь-яких суб'єктів господарювання. Для забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання необхідно ефективно управляти ризиками в умовах невизначеності.

Управління ризиками або ризик-менеджмент у загальному розумінні представляє собою сукупність методів, заходів, прийомів, спрямованих на прогнозування настання ризикових ситуацій, з метою вживання заходів щодо зменшення або виключення негативних наслідків таких подій.

У найбільш загальному вигляді, ризики можна поділити на економічні, політико-правові, соціальні, екологічні та техногенні [10].

Економічні ризики представляють собою результат економічних дій, обумовлених прийняттям рішень щодо виробництва і споживання товарів, які призводить до неефективного та нераціонального розподілу і використання матеріальних і фінансових ресурсів.

Політико-правові ризики характеризуються використанням політичної влади для збереження неефективних форм правління. Ці ризики характеризуються підтримкою соціально-політичної стабільності за допомогою обмеження прав і свобод, забезпечення сталого економічного зростання за допомогою позаекономічного примусу і нераціонального використання ресурсів, значна частина яких спрямовується на підтримку і збереження політичного режиму.

Соціальні ризики представляють собою ризики, обумовлені збільшення потреб людини і зниженням ресурсної бази для задоволення цих потреб. Під впливом соціальних ризиків збільшуються національні, релігійні та трудові конфлікти. Характер цих ризиків обумовлений неефективним і нераціональним використанням творчих здібностей і неефективною системою соціального захисту населення.

Екологічні ризики представляють собою ризики, пов'язані з результатами господарської діяльності та впливу на біосферу, що ведуть до зростання загроз для життя і здоров'я не тільки людей, а й інших об'єктів природного світу.

Техногенні ризики пов'язані з помилками і розміщення виробничих і соціальних об'єктів на конкретній території, які створюють реальну загрозу життю і здоров'ю людей.

Як правило, ризики виникають у наслідок дії різноманітних чинників, які представляють собою джерела ризику. У загальному вигляді, джерело ризику представляє собою фактори, явища, процеси, які спричиняють невизначеність результатів, зумовлених певними змінами зовнішнього та внутрішнього середовища. З урахуванням цього джерела ризику можна поділити на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх джерел ризику відносяться фактори, які формуються у зовнішньому середовищі, та дії яких неможливо уникнути. Серед них політичні економічні, соціальні, екологічні фактори. До внутрішніх джерел ризику відносяться фактори, які виникають у середині самої системи і безпосередньо впливають на її діяльність. Наявність та активність внутрішніх джерел ризику значно залежить від дій організації.

Ризикам притаманні певні властивості, які треба враховувати при управлінні ними. Ризик-менеджмент передбачає врахування та використання певних властивостей ризиків. Так, ризикам властиві певні властивості, серед яких можна виділити найбільш значущі, такі як:

- системність;
- цілісність;
- динамічність;
- гнучкість;
- складність;
- керованість;
- різноманітність.

Така властивість ризиків як системність, передбачає комплексне вивчення усієї сукупності ризиків, як єдиного цілого, виявлення зв'язків між ними та дослідження можливих наслідків у разі їхнього настання.

Цілісність, як властивість ризиків, характеризується проведенням загальної оцінки усіх можливих ризиків та передбачення негативних наслідків настання ризиків з урахування взаємодії між ними.

Ризики характеризуються динамічністю, тобто процес виникнення та формування ризиків є постійним в умовах невизначеності.

Гнучкість, як одна з властивостей ризиків, характеризується можливістю швидкого реагування усієї системи управління ризиками на виникнення нових ризиків в умовах мінливості зовнішнього та внутрішнього середовища.

Складність є однією з головних властивостей ризиків, оскільки вона зумовлена великою кількістю ризиків, які постійно виникають з різних джерел та необхідністю враховувати їх взаємозв'язок та вплив один на одного та на ризик-менеджмент загалом.

Керованість ризику характеризується допустимістю зміни негативного впливу ризику в межах управлінських дій.

Ризики за своєю природою характеризуються різноманітністю та залежать від багатьох факторів, які потрібно враховувати при управлінні ризиками.

Ризик-менеджмент є одним з інструментів, який сприяє створенню умов ефективного функціонування будь-якої економічної системи в умовах ризику для забезпечення сталого розвитку. Основні етапи процесу ризик-менеджменту представлено на рис. 1.

Першим корок процесу ризик-менеджменту є визначення необхідності управління ризиками та мети, яку ставить перед собою економічна система. Для визначення мети можуть бути використані методи аналізу та прогнозування економічної кон'юнктури, виявлення можливостей та потреб економічної системи у межах її стратегії та поточних планів для забезпечення сталого розвитку. У

найбільш загальному виді метою ризик-менеджменту є зменшення або усунення збитків при виникненні несприятливих подій.

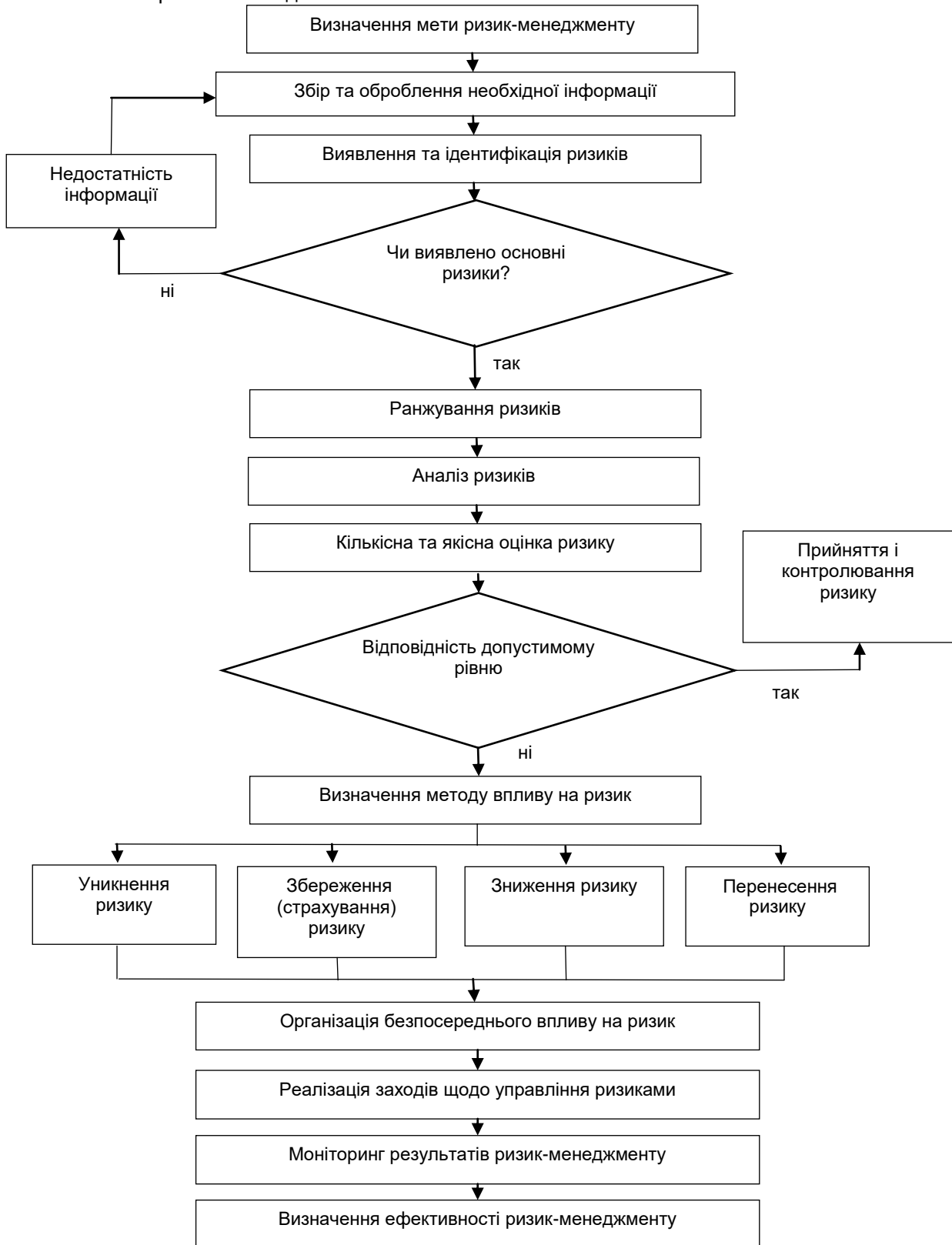

Рис. 1. Етапи процесу ризик-менеджменту

Джерело : розробка автора

Після визначення мети ризик-менеджменту необхідно організувати збір та оброблення необхідної інформації, що є одним з найважливіших етапів процесу управління ризиками. Повнота та достовірність отриманої інформації щодо зовнішнього та внутрішнього стану навколишнього середовища, відіграє важливу роль для наступного визначення ризиків та управління ними.

При виявленні та ідентифікації ризиків визначаються усі ризики, які властиві досліджуваному об'єкту. Головне на цьому етапі не пропустити важливих обставин і докладно описати усі істотні ризики. Зібраної на попередньому етапі інформації повинно вистачати щоб визначити необхідні ризики, та приймати подальші рішення щодо управління ними. Якщо інформації неостатньою, то треба продовжити збір необхідної інформації. На цьому етапі необхідно приділити значну увагу проведенню ідентифікації ризиків, тобто визначенню перелік факторів, які можуть вплинути на діяльність досліджуваної економічної системи.

Також необхідно розподілити (або перерозподілити) ресурси таким чином, щоб можна було ідентифікувати та визначати індикатори нових ризиків, додавши гнучкості та оперативності структурі економічної системи, що дозволило б швидко реагувати на ризики, одразу ж при їх виникненні.

Після визначення ризиків їх необхідно провести їх ранжування за ступенем значущості та/або впливом. Значущість ризиків може бути визначена за допомогою метода експертних оцінок.

Наступний етап ризик-менеджменту передбачає проведення аналізу виявлених ризиків, у ході якого визначаються характеристики ризику, ймовірність його настання і розмір можливих збитків, формується набір сценаріїв розвитку несприятливих ситуацій, та для різних збитків можуть бути побудовані функції розподілу ймовірності настання збитку залежно від його розміру.

Після проведення аналізу ризиків необхідно провести їх оцінку (кількісну та якісну). Це дозволить виявити джерела виникнення ризиків, дослідити масштаби можливих наслідків прояви ризикоутворюючих факторів. Проведення ефективною оцінки ризиків дозволяє визначити вплив ризиків на усі пов'язані елементи, дослідити можливі наслідки ризиків, їх ймовірності та кореляцію з іншими ризиками.

Для кількісного оцінювання ризику може бути використана теорія імовірності. Це пов'язано з тим, що інформація, яка використовується при прийнятті рішень, незалежно від її джерела піддається впливу випадкових факторів і може розглядатися як стохастична.

Наступним етапом процесу ризик-менеджменту є визначення відповідності допустимого рівня ризику. Якщо ризик відповідає встановленому допустимому рівню, то управляти ним не має потреби. Такий ризик приймається як допустимий, однак він потребує подальшого постійного контролювання з метою виявлення динаміки збільшення або зменшення допустимого рівня. Якщо, допустимий рівень ризику збільшиться, то такий ризик переходить до групи ризиків, які потребують управління за допомогою відповідного методу впливу.

Визначення методи впливу на ризик є одним найважливіших етапів ризик-менеджменту. На цьому етапі визначаються групи ризиків, до яких можуть бути застосовані ті чи інші методи управління.

До головних методів впливу на ризик можна віднести такі методи, як: уникнення, збереження (страхування), зниження та перенесення.

Уникнення ризику передбачає заходи, спрямовані на недопущення ризикових ситуацій, абр фактичне ухилення від ризикованої діяльності. Однак цей метод можна застосовувати при наявності менш ризикових варіантів прийняття рішень.

Збереження (страхування) ризику характеризується створенням спеціальних резервних фондів з яких будуть компенсуватися збитки при настанні несприятливих ситуацій.

Зниження ризику передбачає зменшення розмірів можливих збитків, або ймовірності виникнення несподіваних подій. Найчастіше воно досягається з допомогою здійснення попереджувальних заходів.

Перенесення ризику характеризується перенесенням відповідності за нього третім особам при збереженні існуючого рівня ризику. Одними з найрозповсюджених методів перенесення ризику є страхування, хеджування, фінансові гарантії, доручення тощо.

Після визначення методи впливу на конкретні ризики, наступний етапом передбачає формування загальної стратегії управління усім комплексом ризиків. На цьому етапі відбувається організація безпосереднього впливу на ризик, визначаються необхідні ресурси, відбувається постановка конкретних завдань.

На наступному етапі процесу ризик-менеджменту відбувається реалізація заходів щодо управління ризиками. Основою вибору конкретного заходу попередження і мінімізації ризику є визначення оптимального, доцільного та економічно вигідного у конкретній ситуації виду впливу на ризик. Кожен з видів ризику допускає два-три заходи його зменшення. Тому виникає проблема оцінювання ефективності управління ризиками.

Заключним етапом процесу ризик-менеджменту є проведення моніторингу результатів управління ризиками. У зв'язку з тим, що фактична реалізація заходів щодо управління ризиками може відрізнятись від запланованих, необхідно постійно контролювати процес ризик-менеджменту. Для цього потрібно постійно проводити моніторинг. Це дозволить оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у зовнішньому на внутрішньому середовищі. Проведення моніторингу дозволяє визначити обсяги вже отриманих збитків та проаналізувати заходи, які вже були вжити для їх мінімізації. Також можуть визначатися нові обставини, що змінюють рівень ризику. Проведення моніторингу результатів ризик-менеджменту забезпечує динамічний характер цього процесу, а також гнучкість та адаптивність.

Заключним кроком процесу ризик-менеджменту є визначення його ефективності. Процес ризик-менеджменту спрямовано на забезпечення максимальної ефективності управління ризиками. Ефективність будь-якої економічної діяльності визначається як відношення ефекту, отриманого у результаті цієї діяльності, до витрат, пов'язаних з процесом її здійснення. Відповідно, ефективність ризик-менеджменту може бути визначена як співвідношення ефекту, отриманого у результаті управління ризиками, до витрат, пов'язаних з процесом управління ризиками.

Висновки з проведеного дослідження. Проаналізувавши основні аспекти управління ризиками, можна зробити висновок, що ризик-менеджмент є ефективним інструментом забезпечення сталого розвитку. Ризик-менеджмент представляє собою сукупність методів, заходів, прийомів, спрямованих на прогнозування настання ризикових ситуацій, з метою вживання заходів щодо зменшення або виключення негативних наслідків таких подій.

У найбільш загальному вигляді, ризики можна поділити на економічні, політико-правові, соціальні, екологічні та техногенні. Як правило, ризики виникають у наслідок дії різноманітних чинників, які представляють собою джерела ризику. Джерело ризику представляє собою фактори, явища, процеси, які спричиняють невизначеність результатів, зумовлених певними змінами зовнішнього та внутрішнього середовища. З урахуванням цього джерела ризику можна поділити на зовнішні та внутрішні.

Ризик-менеджмент передбачає врахування та використання певних властивостей ризиків, таких як: цілісність; динамічність; гнучкість; складність; керованість; різноманітність.

Процес ризик-менеджменту складається з певних етапів, основним з яких є визначення мети ризик-менеджменту; збір та оброблення необхідної інформації; виявлення та ідентифікація ризиків; ранжування ризиків; аналіз ризиків; кількісна та якісна оцінка ризику; визначення методу впливу на ризик; організація безпосереднього впливу на ризик; реалізація заходів щодо управління ризиками; моніторинг результатів ризик-менеджменту; визначення ефективності ризик-менеджменту.

Подальшого дослідження потребує механізм формування показників (індикаторів) ризиків що впливають на процес сталого розвитку, визначення джерел ризиків та факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що спливають на сталий розвиток, а також дослідження механізму управління сталим розвитком та визначення напрямків подолання негативних наслідків ризиків в умовах невизначеності.

Бібліографічний список

1. Бартон Т.Л. Риск-менеджмент. Практика ведущих компаний / Т.Л. Бартон, У.Г. Шенкир, П.Л. Уокер ; [пер. с англ.]. – Москва : Вильямс, 2008. – 207 с.
2. Сталый розвиток та екологічна безпека суспільства: теорія, методологія, практика / [Андерсон В. М., Андреева Н. М., Алимов О. М. та ін.] ; за наук. ред. докт. екон. наук, проф. Хлобистова Є.В. ; ДУ «ІЕПСР НАН України», ІПРЕЕД НАН України, СумДУ, НДІ СРП. – Сімферополь : ИТ «АРИАЛ», 2011. – 589 с.
3. Ризики, безпека, кризи і сталий розвиток в економіці: методології, моделі, методи управління та прийняття рішень : [монографія] / [під заг. ред. проф. Рамазанова С.К.]. – Луганськ : Вид-во «Ноулідж», 2012. – 948 с.
4. Васюткіна Н.В. Управління сталим розвитком підприємств: теоретико-методологічний аспект : [монографія] / Н.В. Васюткіна. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2014. – 334 с.
5. Сталый розвиток промислового регіону: соціальні аспекти : [моногр.] / [Новікова О.Ф., Амоша О.І., Антонюк В.П. та ін.] ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2012. – 534 с.
6. Смачило І.І. Методи управління сталим розвитком підприємства / І.І. Смачило // Економіка розвитку. – 2012. – № 2. – С. 115-120.
7. Федирко П.А. Риск-менеджмент как инструмент устойчивого развития организации / П.А. Федирко, П.И. Чалова [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/risk-menedzhment-kak-instrument-ustoychivogo-razvitiya-organizatsii>
8. Вербіцька І.І. Ризик-менеджмент як сучасна система управління ризиками підприємницьких структур / І.І. Вербіцька // Сталый розвиток економіки. – 2013. – № 5. – С. 282-291.
9. Тарануха О.М. Формування процесу ризик-менеджменту на підприємстві / О.М. Тарануха, С.І. Іванчук // Бізнес Інформ. – 2013. – № 3. – С. 278-281.
10. Чертыковцев В.К. Управление рисками / В.К. Чертыковцев // Экономика, предпринимательство и право. – 2013. – № 2 (19). – С. 14-18.
11. Crouhy M. Risk Management / M. Crouhy, D. Galai, R. Mark. – New York : McGraw-Hill, 2012. – 390 p.

References

1. Barton, T.L., Shenkir, U.G. and Uoker, P.L. (2008), *Risk-menedzhment. Praktika vedushchikh kompaniy* [Risk management. The practice of leading companies], Viliams, Moscow, Russia, 207 p.
2. Anderson, V.M., Andrieieva, N.M. and Alymov, O.M. (2011), *Stalyi rozvytok ta ekolohichna*

bezpeka suspilstva: teoriia, metodolohiia, praktyka [Sustainable development and environmental security of society: theory, methodology, practice], DU «IEPSR NAN Ukrainy», IPREED NAN Ukrainy, SumDU, NDI SRP, IT «ARIAL», Simferopol, Ukraine, 589 p.

3. Ramazanov, S.K. (2012), *Ryzyky, bezpeka, kryzy i stalyy rozvytok v ekonomitsi: metodolohii, modeli, metody upravlinnia ta pryiniattia rishen* [Risks, safety, crisis and sustainable development of the economy, methodologies, models, methods of management and decision making], monograph, Vyd-vo «Noulidzh», Luhansk, Ukraine, 948 p.

4. Vasiutkina, N.V. (2014), *Upravlinnia stalym rozvytkom pidpriemstv: teoretyko-metodolohichniy aspekt* [Sustainability management companies: theoretical and methodological aspects], monograph, Vydavnytstvo Lira-K, Kyiv, Ukraine, 334 p.

5. Novikova, O.F., Amosha, O.I., Antoniuk, V.P. et al. (2012), *Stalyy rozvytok promyslovoho rehionu: sotsialni aspekty* [Sustainable development of industrial region: social aspects], monograph, NAN Ukrainy, In-t ekonomiky prom-sti, Donetsk, Ukraine, 534 p.

6. Smachylo, I.I. (2012), "Methods of steady development management of an enterprise", *Ekonomika rozvytku*, no. 2, pp. 115-120.

7. Fedirko, P.A. and Chalova, P.I. (2013), "Risk management as a tool for sustainable development of an organization", available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/risk-menedzhment-kak-instrument-ustoychivogo-razvitiya-organizatsii> (access date April 11, 2016).

8. Verbitska, I.I. (2013), "Risk management as a modern risk management system of enterprise structures", *Stalyy rozvytok ekonomiky*, no. 5, pp. 282-291.

9. Taranukha, O.M. and Ivanchuk, S.I. (2013), "Formation of the Risk Management Process in a Company", *Biznes Inform*, no. 3, pp. 278-281.

10. Chertykovtsev, V.K. (2013), "Management of risks", *Ekonomika, predprinimatelstvo i pravo*, no. 2 (19), pp. 14-18.

11. Crouhy, M., Galai, D. and Mark, R. (2012), *Risk Management*, McGraw-Hill, New York, USA, 390 p.

Боровик М.В. РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Мета – дослідження аспектів застосування ризик-менеджменту, визначення основних етапів процесу управління ризиками та узагальнення аспектів ризик-менеджменту як інструменту забезпечення сталого розвитку.

Методика дослідження. Методологічною і теоретичною основою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних вчених, а також результати власних досліджень. У процесі написання статті використовувались наступні методи наукового пошуку: аналізу і синтезу – при визначенні понять «ризик» та «ризик-менеджмент»; узагальнення – при визначенні властивостей ризиків; структурно-логічний – при розробленні послідовності етапів процесу ризик-менеджменту; графічний – для наочного ілюстрування процесу ризик-менеджменту.

Результати. Обґрунтовано сутність ризик-менеджменту для забезпечення сталого розвитку. Визначено види ризиків (економічні, політико-правові, соціальні, екологічні та техногенні), їх властивості (цілісність; динамічність; гнучкість; складність; керованість; різноманітність) та джерела виникнення (зовнішні та внутрішні). Встановлено послідовність етапів процесу ризик-менеджменту для забезпечення сталого розвитку, основним з яких є: визначення мети ризик-менеджменту; збір та оброблення необхідної інформації; виявлення та ідентифікація ризиків; ранжування ризиків; аналіз ризиків; кількісна та якісна оцінка ризику; визначення методу впливу на ризик; організація безпосереднього впливу на ризик; реалізація заходів щодо управління ризиками; моніторинг результатів ризик-менеджменту; визначення ефективності ризик-менеджменту.

Наукова новизна. Запропоновано авторське розуміння сутності поняття «ризик-менеджмент» та визначення послідовності етапів процесу ризик-менеджменту для забезпечення сталого розвитку.

Практична значущість. Отримані результати дослідження можуть бути використані при впровадженні ризик-менеджменту в діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання з метою забезпечення сталого розвитку.

Ключові слова: ризик-менеджмент, ризик, управління ризиками, сталий розвиток.

Borovyk M.V. RISK MANAGEMENT AS A TOOL FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Purpose is to study the aspects of risk management applications, to define the main stages of the risk management process and to summarize aspects of risk management as a tool for sustainable development.

Methodology of research. The methodological and theoretical basis of the study is the writings of Ukrainian and foreign scientists, as well as the results of author's own researches. The following methods of scientific research have been applied in the process of writing this article: the analysis and synthesis – for the definition of risk and risk management); generalization – to determine risk properties; structural logical – in order to develop the sequence of steps for risk management process; graphics – for visual illustration of the process of risk management.

Findings. The content of risk management for sustainable development has been defined. The types of risks (economic, political, legal, social, environmental and man-made), their properties (integrity, agility, flexibility, complexity, manageability, diversity) and the sources of risks (internal and external) have been identified. The sequence of steps in the process of risk management for sustainable development has been found. The process of risk management consists of certain stages, the main of which are: the definition of objectives of risk management; collecting and processing the necessary information; detection and identification of risks; risk ranking; risk analysis; qualitative and quantitative risk assessment; selection of method for risk management; organization of direct impact on risk; implementation of risk management measures; monitoring of the results of risk management; determine the effectiveness of risk management.

Originality. The author's understanding of "risk management" concept has been proposed. The sequence of steps in risk management process for sustainable development has been defined.

Practical value. The results of research can be used for implementation of risk management into Ukrainian business practice in order to ensure sustainable development.

Key words: risk management, risk, managing risks, sustainable development.

Боровик М.В. РИСК-МЕНЕДЖМЕНТ КАК ИНСТРУМЕНТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Цель – исследование аспектов применения риск-менеджмента, определение основных этапов процесса управления рисками и обобщение аспектов риск-менеджмента как инструмента обеспечения устойчивого развития.

Методика исследования. Методологической и теоретической основой исследования являются труды отечественных и зарубежных ученых, а также результаты собственных исследований. В процессе написания статьи использовались следующие методы научного поиска: анализа и синтеза – при определении понятий «риск» и «риск-менеджмент»; обобщения – при определении свойств рисков; структурно-логический – при разработке последовательности этапов процесса риск-менеджмента; графический – для наглядного иллюстрирования процесса риск-менеджмента.

Результаты. Обоснована сущность риск-менеджмента для обеспечения устойчивого развития. Определены виды рисков (экономические, политико-правовые, социальные, экологические и техногенные), их свойства (целостность; динамичность; гибкость; сложность; управляемость; разнообразие) и источники возникновения (внешние и внутренние). Установлена последовательность этапов процесса риск-менеджмента для обеспечения устойчивого развития, основным из которых являются: определение цели риск-менеджмента; сбор и обработка необходимой информации; обнаружение и идентификация рисков; ранжирование рисков; анализ рисков; количественная и качественная оценка риска; определение метода воздействия на риск; организация непосредственного влияния на риск; реализация мероприятий по управлению рисками; мониторинг результатов риск-менеджмента; определение эффективности риск-менеджмента.

Научная новизна. Предложено авторское понимание сущности понятия «риск-менеджмент» и определение последовательности этапов процесса риск-менеджмента для обеспечения устойчивого развития.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования могут быть использованы при внедрении риск-менеджмента в деятельность отечественных субъектов хозяйствования с целью обеспечения устойчивого развития.

Ключевые слова: риск-менеджмент, риск, управление рисками, устойчивое развитие.

УДК 338.36:652.8

**Маркова Є.Ю.,
к.е.н., здобувач,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. Петра Василенка**

СТРАТЕГІЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РИБНОЇ ГАЛУЗІ

Постановка завдання. Рибогосподарський комплекс України - складна, полігалузева виробничо-господарська структура, функціонування якої затребуване метою - сприяти забезпеченню продовольчої безпеки країни. Включає до свого складу підприємства, які проводять діяльність з видобутку водних біологічних ресурсів (ВБР) і їх переробки на судах, суднобудівні і судноремонтні підприємства, підприємства з виготовлення знарядь лову, підприємства, що надають послуги з транспортування уловів ВБР і продукції з них, берегові рибпереробні підприємства, морські порти, галузеві науково-дослідні організації, риборозвідні заводи, що забезпечують відтворення запасів ВБР, підприємства аква-і марикультури.

Поняття «сталий розвиток промислового рибальства» представлено у вигляді категорії, що характеризує забезпечення стійких уловів ВБР з метою максимізації громадських вигод при не знижуваному обсязі природного капіталу.

Регулювання сталого розвитку промислового рибальства - це процес оперативного управління за провідної ролі держави, спрямований на реалізацію прийнятої стратегії управління галуззю [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема методологічних аспектів розвитку аграрної сфери та економічного розвитку рибного господарства України розглядали у своїх працях такі вітчизняні науковці, як: О.Е. Довбиш, В.К. Кисельов, О.М. Клименко, В.А. Корчмит, В.Ф. Корельський, Л.С. Ладонько, Р.М. Скупський, І.Ю. Гришова, О.В. Митяй, Т.С. Шабатура, О.О. Красноручський, Л.М. Наумова, О.Б. Наумов, Т.М. Гнатєва, Б.О. Язлюк, М.Ю. Щербата [1-15] та ін. Втім, не дивлячись на те, що проблеми розвитку рибного господарства є предметом багатьох наукових досліджень, багато питань залишаються невирішеними.